

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Цветелина Джамбазова

„Движенията „Me Too“ и „Time’s Up“ – опит за предефиниране на социалните роли в съвременното общество“ (Медийни презентации в англоезични издания 2017-2018 г.)

Дисертационният труд на Цветелина Джамбазова е посветен на особено значима и актуална тема – движенията, насочени срещу сексуалния тормоз над жени в САЩ и тяхното отразяване в две водещи британски медии. Трудът се състои от увод, три глави, заключение, библиография и приложения. В структурата на текста са забелязва известна несиметричност и дисбаланс, тъй като реалният изследователски проблем – а именно движенията „Me Too“ и „Time’s Up“ - се появява едва във втората половина на втора глава и е разработен върху 138 страници, докато първа и началната част на втора глава (които представят широкия теоритичен контекст на проблема за половите роли и сексуалния тормоз) заемат общо 131 страници – т.е. почти толкова, колкото и основният авторов анализ, който задава темата и е отразен в заглавието.

В първите две глави докторантката демонстрира отлично и задълбочено познаване на огромния корпус от научна литература, свързан с конструирането на понятията sex и gender, с проблемите на правата на жените, насилието срещу жени и и тяхното третиране в международното право. Впечатляващо е, че авторката е запозната в детайли и работи еднакво добре с няколко различни научни дискурса – през психоанализата на Фройд и феминизма до правото. В историческия план на частта, свързана с правото, бих добавила борбата на суфражетките за избирателни права на жените в САЩ и Великобритания от края на XIX и началото на XX век. Понятието социална роля, което е ключово за работата, не е дефинирано, нито пък е отразено ясно как точно според движенията социалните роли би следвало да се предефинират. Имплицитно се предполага, че сексуалният тормоз е едва ли не иманентна част от социалните роли на двата пола. Въпреки широкото си разпространение, този тип тормоз не е норма - той е девиация, подхранвана от определени социални предпоставки, а именно особеностите за статуса на мъжете и жените в съвременното общество. Статусът е ключово понятие, той отразява социалните отношения между хората, а ролята е очакваното за всеки статус поведение. Не може да се говори за промяна на ролите без промяна в статусите. В този смисъл доминиращият властови статус на мъжете създава предпоставки за сексуална злоупотреба спрямо подчинените им жени, но това не е основната мъжка социална роля, тормозът не е очакваното мъжко поведение. Нещо повече – макар и по-рядко, мъжете също могат да бъдат обект на сексуален тормоз от овластени жени. Тази фундаментална бележка не подценява цялостния принос на първа глава и кохерентно изградената теоритична рамка на проблемите за феминизма, правата на жените и най-вече за различните възгледи относно термина gender. Особен интерес предизвиква конструирането на т.нар. gender идеология. На с. 48 е казано, че крайната й цел би била „обществото да свикне с подобно гъвкаво самоопределение и да гарантира правата и свободите на индивида, както и да осигури надеждна защита от дискриминация“. В този контекст интерес предизвиква политизирането на gender идеологията, как тя напуска чисто академичния и научен дискурс и започва да си поставя политически и социални цели. Показателно е, че въпреки непреведимостта на понятието на

български език, в рамките на българската култура то има свой живот и свое конкретно българско значение, свързано преимуществено с хомосексуалността. Интересен въпрос би бил доколко това се дължи именно на свързването на gender с политическото, за което стана дума по-горе. На с. 53 се казва, че gender идеологията дава възможност на всеки да избере към кой от двата пола да се причисли – бих добавила, че възможните полови категории всъщност са много повече от две и вече става дума за множественост на половете, отразяваща основната идея, че биологичната категория може да се определя социално.

Във втора глава са представени дефинициите на термина „сексуален тормоз“ като форма на полова дискриминация, както и видовете тормоз : тормоз танто за танто и тормоз във враждебна среда. Разгледани са различните възприятия на мъжете и жените относно сексуалния тормоз, които се коренят в културни норми и принципи на поведение. Поставен е акцент върху американския контекст. Обоснована е важността на този контекст за възникване на изследваното явление. Бих добавила някои особености на американската култура, които създават предпоставки за свръхинтерпретация на сексуалното посегателство като цяло. Например, дори и най-малките деца, постъпващи в американска детска градина, трябва да могат да се обличат съвсем сами – възпитателките нямат право да ги докосват по никакъв начин, защото и на най-безобидното докосване с цел оказване на помощ може да се припише сексуална цел. В този контекст се вписва и скандалът с целувката на Кубрат Пулев и репортерката Джени Суши.

На с. 104 има неяснота – говори се за „край на мъжките крепости“ – вероятно става дума за техническа грешка при превод на първоизточник.

Осми параграф от втора глава представя движенията „Me Too“ и „Time’s Up“, тяхното възникване и развитие от 2017 до 2020 г. Възникнали като недоволство срещу неравенството между мъжете и жените в Холивуд, те бързо набират скорост и се разпространяват в редица държави, предизвиквайки реални промени в борбата срещу сексуалния тормоз над жени – значими промени в работната среда, в законодателството и др . Представени са основните казуси, чието споделяне в социалните медии предизвиква взрив от медиен интерес и масова кампания за споделяне от страна на жертвите на тормоза. Интерес представляват данните за разпространението на „Me Too“ в други страни като Франция, Индия и Южна Корея, както и параграфите за ролята на расата при медийното отразяване на случаи на сексуален тормоз.

В трета глава „Отразяването на движенията „Me Too“ и „Time’s Up“, в англоезични издания“ се съдържа основният авторски принос на труда. Изготвената за целта методика на изследването на базата на контент анализа е детайлна и адекватна. Избрани са две значими британски медии „BBC“ и „The Guardian“. Заради важността на американския контекст би било добре да се включи и поне една американска медия – напр. New York Times, където е обявено създаването на Time’s Up“. В детайли е описано графичното и визуално оформление на сайтовете, което няма особена връзка с темата. При анализа на съдържанието би било по-добре да се направи сравнение между двете медии, а не да се представят една след друга, което неизбежно поражда множество повторения. Все пак елементи на сравнение между двете не липсват. Често се остава на ниво заглавия, а предизвикваща интерес информация, която се съдържа в материалите, не се коментира. Например би било интересно какво се има предвид в текстовете със заглавия „Не позволявайте на корпорациите да превземат „Me Too“, „Намаляват коледните тържества в офиси“ и др. подобни. С други думи, въпреки няколко дословни цитата на публикации още малко

емпирична плътност на анализа с акцент върху съдържанието на текстовете, а не толкова върху стила им, не би била излишна. Това не подценява огромната работа, свършена от автора по отношение на обработката на медийните публикации. Като много важен принос на работата бих изтъкнала извода, че движението „Time’s Up“, което предприема реални инициативи за справяне с проблема, предизвиква много по-малък медиен интерес отколкото „Me Too“, което остава основно в социалните мрежи. Той отразява доминацията на виртуалното над реалното в съвременната култура като цяло.

В заключение бих искала да подчертая, че многото бележки и коментари в становището би следвало да се приемат не толкова като слабост на работата, а обратното – като признак за нейната значимост и актуалност, които не оставят читателя безразличен, а го подтикват към размисъл и желание трудът да се подобри в още по-голяма степен. Текстът е много добре написан и недвусмислено отразява компетенциите на авторката за изследователска работа и научно писане. Ето защо убедено препоръчвам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на Цветелина Джамбазова образователната и научна степен „доктор“.

30.01.2021

доц. д-р Евгения Благоева